

tripolium, Zeebies *Scirpus maritimus* en Ruwe bies *Scirpus lacustris tabernaemontani*.

Deelnemers aan de excursie van de Nederlandse Malacologische Vereniging naar Terschelling in oktober 2004 slaagden er niet in om in de buurt van het water te komen (van Leeuwen & van Peursen, 2005). In 2005 en 2006 ben ik daar wel in geslaagd maar heb ik tevergeefs in dat wiel naar een slak of mosseltje uitgekeken. Op 5 oktober 2007 was het echter raak: in de NW-hoek van het wiel (Amersfoort coördinaten 151.25 – 599.5) werd tussen het riet (*Phragmites australis*) een groot aantal exemplaren van Jenkins' brakwaterhoren *Potamopyrgus antipodarum* (Gray, 1843) aangetroffen. Ook op 22 september 2008 werd op ongeveer dezelfde plaats deze oorspronkelijk uit Nieuw Zeeland afkomstige soort teruggevonden (Mienis, 2008).

Vreemd genoeg heb ik tevergeefs naar dit slakje gezocht op andere plaatsen in het wiel waar eveneens veel riet stond. Deze merkwaardige lokale verspreiding van Jenkins' brakwaterhoren is echter niet uniek op Terschelling. In de duinplassen, vooral in de omgeving van Midsland aan Zee en West aan Zee, kan men tevergeefs naar weekdieren zoeken totdat men

in een hoek terecht komt waar bij elke haal met een keukenzeef 3-5 soorten naar boven komen. Een verklaring daarvoor heb ik nog niet kunnen vinden.

Geraadpleegde literatuur

- LEEUVEN, S.J. VAN & A.D.P. VAN PEURSEN (2005): Verslag van de NMV-excursie naar Terschelling van 15-17 oktober 2004, mede in het kader van het Atlasproject Nederlandse Mollusken. – *Spirula*, 344: 74-77.
- MIENIS, H.K. (2007): Een voorlopig overzicht van de (semi-)aquatische weekdieren van enkele oude wielen op Terschelling. – *Spirula*, 358: 125-129.
- MIENIS, H.K. (2008): Vreemdelingen onder de zoetwater weekdieren van Terschelling. Deel 1: Over het voorkomen van Jenkins' waterhoren. – *Rinkelbollen*, 2008 (3): 9-12.

Adres van de schrijver:

National Collections of Natural History, Dept. Zoology,
Tel Aviv University, IL-69978 Tel Aviv, Israel, en National
Natural History Collections, Berman Building, Hebrew
University of Jerusalem, IL-91904 Jerusalem, Israel.
E-mail: mienis@netzer.org.il

De Gele aardslak *Limacus flavus* herontdekt in West-Terschelling (gevolgd door een opmerking betreffende zijn Nederlandse naam)

Henk K. Mienis

The Yellow slug *Limacus flavus* rediscovered in West-Terschelling (followed by a remark concerning its Dutch name)

Two new finds of the Yellow slug *Limacus flavus*, Fam. Limacidae, are here reported from West-Terschelling, a small village on Terschelling, a Wadden Sea island in the north of the Netherlands. The rediscovery of this exotic species in West-Terschelling comes exactly 40 years after its first report from that village. All the specimens (respectively three adults and one juvenile) were made on the same rainy day. The common name Yellow (earth-) slug is here preferred in the Dutch text over the official name Pale (earth-)slug not only because of its general colour but also because of its sticky yellow slime.

De Gele aardslak *Limacus flavus* (Linnaeus, 1758), Fam. Limacidae, moet beschouwd worden als een allochtone naaktslak in Nederland, die uitsluitend in de directe omgeving van menselijke nederzettingen en dan vooral in huizen wordt aangetroffen (Gittenberger et al., 1984).

Van Terschelling werd deze soort voor het eerst vermeld door Visser (1968). Een vijftal exemplaren bleken aanwezig te zijn in een stand met Wijfjesvaren *Althyrium filixfemina* in het Natuurhistorisch Museum te West-Terschelling. Oorspronkelijk waren meerdere exemplaren aanwezig, want een negental exemplaren waren reeds door de toenmalige conservatrice mevr. F.E. de Feyfer-Teutelink verzameld en met plantafval op de vuilnisbelt gegooid. Deze vondst was voldoende om *Limacus flavus* te plaatsen op de lijst van op Terschelling voorkomende mollusken (Visser, 1974).

Twee jaren later trof ik deze naaktslak zelf aan onder de hegten zuiden van het oude kerkje in Hoorn en daarna heb ik deze

exotische soort daar nogmaals diverse keren gevonden (2004).

Dit jaar (2008) verbleef ik op Terschelling van 20-27 september. Dinsdag, 23 september, was het de enige, echt regenachtige dag gedurende die week en de ochtend daarvan werd uitgebuit om kris-kras door de straten van West-Terschelling te lopen om vooral in tuinen en plantsoenen uit te kijken naar exotische soorten. Dit was niet zonder succes want precies 40 jaar na de eerste vondst in West, heb ik onder andere de Gele aardslak op twee plaatsen in West opnieuw gevonden.

Op de Duinweg bevindt zich aan de duinzijde een trap die naar het Seinpaalduin voert. Enkele meters links van deze trap bevindt zich een steile opgang, die naar een gebouwtje uit de tijd van de Duitse bezetting gaat. Dit gebouwtje zit ingegraven in het duin en wordt zo te zien nu als berggruimte gebruikt. Voor dit bouwsel lagen in een hoek aan de rechterkant wat stenen en stukken hout. Natuurlijk kon ik het niet nalaten om

onder dit afval te kijken. Tot mijn verrassing vond ik onder een verrotte plank drie volwassen exemplaren van *Limacus flavus* en een dito exemplaar van de Grote aardslak *Limax maximus* Linnaeus, 1758.

Langs de gehele noordzijde van de Westerkerk staan struiken en wat bomen. Op de plek waar zich een kleine parkeerplaats bevindt voor gasten van een daar tegenover liggend hotel annex restaurant, trof ik opnieuw onder een verrotte plank, half verscholen onder de struiken, een juveniel exemplaar van de Gele aardslak aan.

Uit deze twee nieuwe vondsten op een dag gedaan, zou men de indruk kunnen krijgen dat *Limacus flavus* waarschijnlijk in het oude deel van Terschelling niet zo zeldzaam is. In elk geval weet ik nu hoe ik in de toekomst een andere regenachtige dag toch nog goed kan benutten.

Iets over de Nederlandse naam van *Limacus flavus*

In de 'Nederlandse Naamlijst van de weekdieren' (de Bruyne et al., 1994) wordt *Limacus flavus* de Lichte aardslak genoemd. Als reden voor deze naam wordt de kleur van het dier genoemd: flavus = geel. Het is daarom onbegrijpelijk dat de schrijvers de bestaande naam Gele of Gelige aardslak veranderd hebben in Lichte aardslak, vooral als men er rekening mee houdt dat niet alleen de slak zelf gelig van kleur is, maar ook het opvallend kleverige slijm. Daar deze gelige kleur een karakter vormt waaraan deze soort in combinatie met andere

morphologische en anatomische kenmerken herkend kan worden, geef ik de voorkeur aan de oudere naam: Gele aardslak.

Geraadpleegde literatuur

- BRUYNE, R.H. DE, R.A. BANK, J.P.H.M. ADEMA & F.A. PERK (1994): Nederlandse naamlijst van de weekdieren (Mollusca) van Nederland en België. – Oegstgeest (BACKHUYS): 149 pp.
- GITTENBERGER, E., W. BACKHUYS & Th.E.J. RIPKEN (1984): De landslakken van Nederland. – Bibliotheek Koninklijke Nederlandse Natuurhistorische Vereniging, 37: 184 pp.
- MIENIS, H.K. (2004): Vreemdelingen onder de landslakken van Terschelling. Deel 8: Vondsten van de Gele aardslak. – Rinkelbollen, 2004 (3): 1-5.
- VISSER, G. (1968): Malacologische mededelingen van de Waddeneilanden. – Correspondentieblad van de Nederlandse Malacologische Vereniging, 128: 1370-1371.
- VISSER, G. (1974): Land- en watermollusken van de Waddeneilanden tot en met 1972. – Correspondentieblad van de Nederlandse Malacologische Vereniging, 157: 241-250.

Adres van de schrijver:

National Collections of Natural History, Dept. Zoology,
Tel Aviv University, IL-69978 Tel Aviv, Israel, en National
Natural History Collections, Berman Building, Hebrew
University of Jerusalem, IL-91904 Jerusalem, Israel.
E-mail: mienis@netzer.org.il

Een voorlopig overzicht van de malacofauna van de fortificaties van de Stelling van Amsterdam in Noord-Holland

C.M. Neckheim & H.K. Mienis

Summary.- Several fortifications belonging to the "Stelling van Amsterdam" ("Defence Line of Amsterdam") were visited in order to investigate the presence of terrestrial and freshwater snails and mussels. In this article we present all the data which have been collected so far. We have the intention to carry out additional surveys on all the fortifications belonging to the "Stelling van Amsterdam", the latter has been placed on the World Heritage List of the UNESCO in 1996. We experienced that it is not always easy to get permission to visit the fortifications in order to carry out zoological research. This article is written in order to stimulate further interest for such surveys.

Samenvatting

Er werden verschillende fortificaties bezocht die behoren tot de Stelling van Amsterdam om te zoeken naar landslakken en zoetwatermollusken. In dit artikel worden de tot nu toe verzamelde gegevens over de malacofauna van de bezochte plaatsen weergegeven. De ene fortificatie is eenvoudiger te bezoeken dan de andere. Waar wij ons vooral op richten zijn de "eilandjes" waar de forten op staan, maar ook de fortgrachten en de buitenplaatsen werden bekeken. Het doel is om uiteindelijk alle fortificaties te bezoeken en te inventariseren op landslakken en zoetwatermollusken. Dit artikel is bedoeld om dit onderzoek te stimuleren.

De Stelling van Amsterdam (Bron: Wikipedia)

De Stelling van Amsterdam was een verdedigingslinie, gelegen op 10 tot 15 kilometer rond het centrum van Amsterdam. De stelling is 135 kilometer lang, bevat 42 forten, en is aangelegd van 1880 tot 1920. Primair was de Stelling van Amsterdam een waterlinie. In geval van vijandelijkheden zouden grote delen van het gebied rond Amsterdam onder water worden gezet. De vijand zou dan niet kunnen oprukken. Amsterdam zou fungeren als het laatste bastion van Nederland. De forten werden gesitueerd op plaatsen waar de waterlinie wordt doorkruisd door dijken, wegen, of spoorlijnen. Ook plaatsen waar het water diep genoeg was voor varen met boten waren kwetsbaar. Op die plaatsen zou de oprukkende vijand niet door het water worden tegengehouden, zodat hij op deze plekken onder vuur genomen moest kunnen worden.